

Historia haec non tam artificiose, quam Samuelis Historia, disposita est. Narrationis genus planum, quae suapte natura in duas dividitur partes, quarum prior cap. 8-12 Saulis ad regnum assumptionem, altera cap. 13-16 eius ab eodem reprobationem describit. Utraque complures complectitur eventus.

PARS I. SAULIS AD REGNUM ASSUMPTIO 1 REG. 8-12.

1) Regni fundandi occasio 1 Reg. 8, 1-22.

ARG. — Hebraei ingruentium Ammonitarum terrore percussi, Dei fiduciae immemores atque explendorum promissorum impatientes, Samuelis tamen senium et filiorum avaritiam praetendentes, regem petunt. Quos Samuel lecto regis iure a proposito detertere frustra conatur; tandem in poenam admissi delicti regem promittere iubetur.

Cap. VIII v. 1 « Factum est autem, cum senuisset Samuel, posuit filios suos iudices Israel ». v. 2 « Fuitque nomen filii eius primogeniti Ioel, et nomen secundi Abia, iudicium in Bersabee ». 1 Par. 6, 28 nomen Abia excidit, unde sequens vox יואל, « et secundus », a versionibus pro nomine proprio accepta est: « Vasseni ». Tamen Syr. ib. integrum textum servavit. Bersabee, cf. 3, 20, in extremitate meridionali terrae

sanctae sita erat: facile intelligitur, Samueli seni iter in loca magis dissita gravius accidisse (*Sanct.*). Ex v. 3 licet fortasse conicere, Samuel ad filios iudices constituendos fuisse inductum quaerelis seniorum, qui eum senio confectum suo muneri imparem esse praetenderent. Iam antea iterato iudicium filii patrum honorem participaverant Iud. 8, 22; 9, 2; 10, 4; 12, 9 et 14; sed res vix non semper successu caruerat, deterrebatque recens exemplum filiorum Heli, qui ad communionem patriae auctoritatis, etsi fortasse non praecise ad iudicis munia exercenda, tam infelicitate fuerant admissi. Cur igitur exemplo non est deterritus Samuel? Respondeo: aliud medium ad pacandas seniorum quaerelas non praesto erat, insuper filiorum institutio erat ad tempus tantum, norat enim (v. infra) sanctus senex, ipsum regnum aliquando per se fore instituendum. Neque dubium, eum filios longe severius admonuisse, quam admonerat Heli. Quod ambos constituit in Bersabee, ratio fuit, vel quod plures ibi essent difficultates (*Clair*), vel quod ea regionis pars Samueli intimius adhaereret, vel quod munimentum probitatis reputaret convictum fratrum religiose educatorum. Ex v. 4 sq. elucet, patuisse recursum a filiis ad parentem. v. 3 « *Et non ambulaverunt filii illius in viis eius* »; suas Samuel vias praeclare describit cap. 12; « *sed declinaverunt post avaritiam, acceperuntque munera, et perverterunt iudicium* ».

Hebr. deflexerunt iudicium. Qui tropus plenius exprimitur Prov. 17, 23: « *ut defleat semitas iudicii* ». Iudicium, uti patet v. 11 sqq., non est ipsum ius, sed iuris promissio, quae utique, ut genuina sit, cum ipso iure concordare debet. Omne iudicium praetendit esse iustum et via ad iustitiam serius. Qui iniquum profert iudicium, hanc viam defleat, ut non iam ducat ad ius.

v. 4 « *Congregati ergo universi maiores natu Israel venerunt ad Samuel in Ramatha* ». Solis senioribus Iuda et Simeon causa erat de filiorum rapinis conquerendi; simul tamen reliquorum quaerelae revixerunt, prophetam suo officio ob senium imparem esse. Fortasse sub his etiam quaerelis latebat reliquorum tribuum contra tribum Iuda, e qua index esset oriundus, et tribum Beniamin, quae cum illa vix non omnes urbes principes finibus complecteretur, aemulatio aliqua, ob earum tribuum indubiam tunc temporis praecminentiam. Iam pridem, novo assurgente iudice, consueverat simul eius domus et tribus principatum inter reliquum populum obtinere, quem non semper aequo animo reliquae tribus ferebant, omnium minime praepotens tribus Ephraim. Gedeoni, e tribu Manasse oriundo sed Ephraimitis affinitate iuncto (Iud. 8, 31), infensa fuit tribus Ephraim (8, 1). Cui successere Abimelech et Thola, ille ex matre, hic domicilio (10, 1) Ephraimita. Contra Iephthe rursus rebellaverunt Ephraimitae (12, 1-6), ex quorum tribu, aliis duobus interiectis,

fuit Abdon iudex (12, 13). Praeterea Silo oppidum erat in tribu Ephraim. Minime igitur mirum est, aemulationem quamdam exstitisse tribuum septentrionalium contra tribus meridionales seu, secundum loquendi usum s. scripturae familiarem, Israelis contra Iudam; quippe longe antiquior Davide et Roboamo fuit haec nationis divisio.

v. 5 « *Dixeruntque ei: Ecce tu semisti, et filii tui non ambulat in viis tuis: constitue nobis regem, ut iudicet nos, sicut et universae habent nationes* ». Haec verba quasi verbotenus desumpta sunt ex Deut. 17, 14 sq.: « Cum ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, et possederis eam, habitaverisque in illa, et dixeris: *Constituiam super me regem, sicut habent omnes per circuitum nationes*; eum constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit ». Institutio regis, teste ipso Deo, futura erat exoptanda ad « possessionem » terrae sanctae in tuto ponendam. Rex futurus erat circa se totum robur nationis, ad repellendas gentes circumhabitantes. Iudices id non nisi imperfecte praestiterant; nam fere post singulos iudices res publica Iudaeorum collapsa erat. Regia successione stabilita perduraturum erat centrum politici roboris. Iudicibus quandoque non nisi paucae tribus adhaeserant: rex sibi inre suo vindicaturus erat tribuum universarum obsequium. Neque tantopere timendum erat, ne tribus, ex qua sumeretur rex, alias tribus opprimeret: cum e regis utilitate futurum esset, omnes sibi tribus permanenter conciliare.

v. 6 « *Displicuit sermo in oculis Samuelis, eo quod dixissent: Da nobis regem, ut iudicet nos* ». Non hoc Samueli displicuit, quod eum exhaustum senio dixerint, aut filiorum nequitiam carpserint, aut ipsum filiosque ab imperio removere studuerint. Quin potius sentiebat ipse, quod Gedeon Iud. 8, 23: « Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus, sed dominabitur vobis Dominus ». Quod Samueli displicebat, erat ipsa regis petitio (Sanct.). At haec non erat mala de se, erat enim petitio favoris a Deo praedicti et promissi; neque ex verbis, quibus petebatur, erant enim ea fere verba Deut. 17, 14; ergo mala erat ex adiunctis quibusdam. Aliunde dubitari nequit, populum petendo regem grave admisisse peccatum. Quomodo secus dicere potuit Deus « Abiecerunt me » (v. 7) ? aut Samuel eos v. 9 sqq. tam solemniter contestari ? aut tandem 12, 19 populus se reum peccati confiteri, quod mortem mereretur ? Agebatur ergo de peccato, quod grave erat, et cuius gravitas ab omnibus facili ope agnosci potuisset.

Absurde hellenizat *Ios.*, asserens Samuelum stomachatum esse « ob invisum sibi regium dominatum; vehementer enim delectatum esse optimalium regimine, quod ea republicae forma utentes veluti divinos faciat et beatos ». Norat Deut. 17, 14 Samuel. Neque sufficientem *Sacy* dicere, debuisse seniores filiorum Samuelis naevos

patientius ferre, aut certe non nisi adhibita ad Deum oratione de universa regiminis ratione immutanda deliberare.

Eius peccati naturam penitus perspiciemus, si, quae fuerit occasio regis petendi, perpendamus. Quam non fuisse solum Samuelis senium neque filiorum iniustitias, 12, 12 edocemur; ubi Samuel, post recensitum auxilium a Deo per Moysen variosque iudices contra hostes populo suo praestitum, ita pergit: « Videntes autem, quod Naas, rex filiorum Ammon venisset adversum vos, dixistis mihi: Nequaquam, sed rex imperabit nobis; cum Dominus Deus vester regnaret in vobis, » i. e. rex vester sit. Et distinctius populi petitio explicatur 8, 49 sq.: « Nequaquam, rex enim erit super nos, et erimus nos quoque sicut omnes gentes, et iudicabit nos rex noster, et egredietur ante nos, et pugnabit bella nostra pro nobis ». Unde patet, regis institutionem fuisse postulatam, non tam desiderio efficacioris gubernationis, quam *fidei fiduciaeque in Deum defectu*. Cf. *Mench.* (ad v. 30), *Calm., Lap.*

Dominus fuerat et erat rex populi Israel, eum per politicas institutiones plus minusve perfectas firmier semper atque secure gubernans. Ipse tot annis per Samuelem salutariter atque gloriose populum rexerat. Imminente iam rege Naas, seniores Samueli dicunt « Ecce tu semisti », non iam idoneus es populo ad certamen ducendo; quasi Samuel antehac in robore brachii sui salvasset Israel. Ita revera « abiiciunt » Samuelem, verum non ipsum solum, sed cum ipso Deum. Rursum, dicendo « Et erimus nos quoque, sicut omnes gentes » non solum exprimunt, suas hucusque institutiones politicas quadamtenus imperfectiores fuisse institutionibus aliarum gentium, sed protestantur, se simpliciter inferiores esse illis, cum tamen speciali divina electione et protectione longe efficacius illis defendantur.

Sed nondum ad plenam eius peccati atrocitatem pertigimus. Duo in Deut. Dominus, tamquam ad perfectum reipublicae Israeliticae statum pertinentia et inter se intime connexa, praedixerat atque promiserat: institutionem unius cuiusdam et permanentis centri universi cultus religiosi (tum alibi, tum Deut. 17, 8, 10), et institutionem unius et permanentis centri politici seu regni (ib. v. 14 sqq.). Haec duo Israel iudicum aetate brevi a Domino ipso efficienda exspectaverat; haec, antequam divino instinctu, humana industria atque virtute efficienda suscipere, supremae impietatis erat. Ita vel Gedeon senserat Iud. 8, 23. Tandem post longum silentium, ineunte aetate Samuelico, voces propheticæ auditaæ sunt, promissionem brevi implendam esse annuntiantes. Celebrabatur in fine cantici Annae 2, 10 regni institutio ut imminens; nec absurde supponimus, ipsum Samuelem mature gnarum fuisse, sibi

primum regem divino decreto ungendum reservari. Audita fuerat vox prophetae 2, 33, ruinam sacerdotii Ithamaridarum et sequentem alterius sacerdotii instaurationem cum regni institutione re et tempore coniungentis. Iamque Dominus ipse a verbis ad facta gressum fecerat, iam domus Heli humiliata iacebat, penitius adhuc 2, 18 prosternenda. Iam domus Silo prostrata locum dederat alteri sanctuario consecrando. Iam faustioris aevi initium arca ex captivitate redux portendebat. Orabat Samuel, orabant veri Israelitae omnes, ut Dominus coepa perficeret, tempus et personam faceret notam : cum ecce impatientia senilis prophetae imbecillitatis terrorque Ammonitarum irrumpentium vertigine plebis mentes abripuit, neque plebis tantum sed etiam seniorum, ut operi Dei temerarias admoverent manus et, circa prophetam collecti, clamarent : « Constitue nobis regem ! » Peccatum istud fuit, peccatum grande.

« *Et oravit Samuel ad Dominum* ». Sámuel, veri nominis propheta, in omnibus (cf. v. 10. 21. 22) Dominum consulit, ita practice senioribus in memoriam revocans, quodnam esset fundamentum securitatis Israel. v. 7 « *Dixit autem Dominus ad Samuelem : Audi vocem populi in omnibus, quae loquuntur tibi ; non enim te abiecerunt, sed me, ne regnum super eos* ». Si solum te repudiassent, iuste eos punires denegando petita ; quia vero me repudiaverunt, severiori poena plectendi sunt, petitionum concessione. *Calm.* : « Iratus Deus ea concedit, quae misertus negaret ». Hinc patet, regnum Saul fuisse concessum Hebraeis in poenam peccati, fuisse dispensationem irae, fuisse regnum antecedenter conditionate reprobatum, praevisa simul conditionis expletione futura, non illud, quod Dominus in Deut. promiserat quodque in Davide impletum est.

v. 8 « *Iuxta omnia opera sua, quae fecerunt* » — mihi supplet LXX, recte quoad sensum — « *a die, qua eduxi eos de Aegypto, usque ad diem hanc ; sicut dereliquerunt me et servierunt diis alienis, sic faciunt etiam tibi* ». Ad consolandum prophetam Deus descendit. Solamen in eo est, ut sciat Samuelem se Deum habere socium repudiationis ; dein ut sciat, quae nunc ipse patiatur, ea dudum passum esse Deum. Sicut me, inquit, a saeculis habuerunt, sic habent te nunc. Quomodo autem fuerit habitus, explicat. Sicut me post tot tantaque mirabilia dereliquerunt, ita te post tot praecclare gesta derelinquunt ; sicut me repudiaverunt pro idolis inanibus, ita te repudiant pro rege mere humanae auctoritatis. v. 9 « *Nunc ergo vocem eorum audi* ». Post servum suum consolatum, Deus sententiam v. 7 prolatam repetit atque confirmat. Concedit tamen aliquod respicientiae spatium, iubens Samuelem, ut *regis ius*, explicet et sic eos a postulando rege deterreat. « *Verumtamen contestare eos, et praedic* » (explicat) « *eis ius regis, qui regnaturus est super eos* ». Hoc *ius regis* non

intelligitur, quale a natura et a revelatione definitur, nam quaedam in sqq. certe iniustitiam sapiunt. Cf. *Beda*, *S. Thom.* 1. 2^{ae} q. 103 a. 1 et 2 ; de Regim. Princ. II. 9 et 12 ; III. 11. Exprimit igitur regiam gubernationem, qualis de facto in Hebraeorum monarchia futura erat (*Clair*), ad instar gubernationis gentium. Quam proponi iubet Deus ad populum a rege postulando deterrendum, eratque ad eum finem tanto efficacior ex eius discrepantia a « iure Samuelis » ipsius, quod ipse 12, 2 sq. tam pulchre describit. Quinimo, neque filiorum Samuelis administratio tanta, quanta hoc *ius regis*, populo imponebat onera.

v. 10 « *Dixit itaque Samuel omnia verba Domini ad populum, qui petierat a se regem* », v. 11 « *et ait : Hoc erit ius regis, qui imperaturus est vobis* ». Seniores in petendo rege eam secuti fuerant illusionem, inter novarum rerum studiosos non infrequentem, ut gratuito supponerent, constanter se nacturos esse bonos reges. Samuel vicissim procedit ad describendas imperfectiones omnibus illius aevi regibus suapte natura communes. De facto reges iudicibus peiores fuerunt, cf. *Eccli.* 46, 13 sqq. et 49, 5 sq. ; a S. Paulo *Hebr.* 11, 32 sqq. fides celebratur iudicum et prophetarum, non regum.

« *Filios vestros tollet, et ponet in curribus suis, facietque sibi equites et praecursores quadrigarum suarum* ». Agitur de curru in pompis, non in proclis adhibendo, de lectis servis, non de militibus. Sequens membrum est de ducibus militum. v. 12 « *Et constituet sibi tribunos et centuriones, et aratores agrorum suorum et messoris segetum, et fabros armorum et curruum suorum* ». *Hebr.* : *Et (tollet eos) ad constituendos sibi duces super mille et duces super quinquaginta, et ad arandum arationem suam et ad metendam messem suam, et ad fabricanda vasa armorum eius et vasa curruum eius*. A nobilioribus ad humiliora officia descendit. Cum eo regis obsequio confer libertatem vel potius licentiam epochae iudicum *Iud.* 21, 24 : « In diebus illis non erat rex in Israel, sed unusquisque, quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat ». v. 13 « *Filiis quoque vestras faciet sibi unguentarias et focarias et panificas* ». Voces *hebr.* eandem omnes terminationem habent, quod *Vulg.* in duabus prioribus imitata est. *Focaria* est ancilla in culina serviens, *Hebr. coqua*. Filiabus tribuantur officia ad cultum et nutritionem corporis spectantia. v. 14 « *Agros quoque vestros et vineas et olivea optima tollet, et dabit servis suis* ». Beatum vitae otium 3 *Reg.* 4, 25 ita describitur : « *Habitabatque Iuda et Israel absque timore ullo, unusquisque sub vite sua et sub ficu sua* ». v. 15 « *Sed et segetes vestras et vinearum redditus addedicabit, ut det* », sc. decimam, « *eumehis et famulis suis* ». Notat *Calm.*, Deum iam *Lev.* 27, 30 sqq. decimas sibi reservasse, easque *Num.* 18, 21 levitis concessisse ; ergo hae decimae regiae futurae erant alterae,

praeter leviticis, decimae. Utrum de facto a regibus fuerint exactae, non liquet. Addecimatio de se satis gravis est civibus, gravior etiam, si non in necessariis usus, sed in gratificando aulicis expendatur. v. 16 « *Servos etiam vestros et ancillas et iuvenes optimos et asinos auferet, et ponet in opere suo* ». *Optimos Chald. Syr.* intellexerunt formosos; sed sensus est « robustos ». v. 17 « *Greges quoque vestros addecimabit, vosque eritis ei servi* ».

Ῥῆσ', quoque, hoc versu restituendum ex *Vulg. LXX Syr.* Quae copula singulis versibus, simul cum verbis tollendi et decimandi et suffixo possessivo *vestros, vestras*, constanter repetita exprimit, sub regia administratione requisitionum et vectigalium non fore finem neque mensuram. Quibuscum conferas Samuelis integritatem 12, 2 sq. descriptam. Nota, quae v. 11-17 describuntur, non esse de se iniusta; regem servos sibi et etiam splendorem quemdam vitae comparare, quis vituperet? ipso v. 14 non est sermo de agris vi nulloque persoluto pretio abripiendis. Tota nihilominus descriptio suggerit, facillime reges in rebus istis omnibus ad excessum et iniustitiam progressuros esse. Cuni *keri* et *LXX* legunt v. 16 *Then., Keil, Wellh.* pro « iuvenes » « boves », ut boves et asini symmetrice opponantur servis et ancillis: at, etiam secundum lectionem receptam, pulcherrima in enumeratione est gradatio. v. 11-14 recensentur ea, quae rex sibi integre ablaturus sit: filii, filiae et optimi agri. Sequuntur ea, quae rex partim tantum sua faciet; decimabit segetes et greges; labores pro suo commodo requirit, primum servorum et ancillarum, deinde robustissimorum quorumque e filiis familias, iis sc. qui non iam v. 11 sqq. ad obsequium perpetuum fuerint requisiti, tandem ipsorum iumentorum. Dies: quare greges decimandi (v. 17) non recensentur cum aliis decimis, sed interponuntur v. 16 angariae? Ne hoc quidem ratione caret. Hebraeis tum alendis gregibus imprimis studentibus nihil carius erat gregibus. Levius ferebatur liberorum avocatio, quibus regi famulari utique proderat; levius agrorum decimatio et angariae a familia exactae; gravissima erat gregum decimatio, et quasi «servilis» conditionis apex.

v. 18 « *Et clamabitis* » — *Hebr. Chald. Syr. uhulabitis* — « *in die illa a facie regis vestri* », auferentis et decimantis, « *quem elegistis vobis: et non exaudiet vos Dominus in die illa, (quia petistis vobis regem)* ». Ultima verba ex *LXX* post Hier. in *Vulg.* transiere (*Verc.*). Regia auctoritas tunc erit legitime constituta, vobis petentibus, Deo petitioni annuente.

v. 19 « *Nobis autem populus audire vocem Samuelis* », quem fidelem Dei prophetam 3, 20 et sapientem consiliarium tot annis erant experti, quem norant Deum in hoc negotio (v. 6) consuluisse, et verba Domini (v. 10) esse prolocutum, « *sed dixerunt: Nequaquam* » a petendo rege desistemus (*Vatabl., Malv.*); « *rex enim erit super nos* », v. 20. « *et erimus nos quoque sicut omnes gentes* », hucusque enim inferiores

eramus illis (cf. dicta ad v. 6); « *et iudicabit nos rex noster, et egredietur ante nos, et pugnabit bella nostra pro nobis* »; et illa, re militari efficacius instructa, hostium incursiones tandem reprimitur. *Greg.*: « Magnae quidem temeritatis exiitit, contra Dei voluntatem regem petere; magnae duritiae, consilii prophetae vinci non posse ». v. 21 « *Et audivit Samuel omnia verba populi, et locutus est ea in auribus Domini* ». v. 22 « *Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem eorum et constitue super eos regem. Et ait Samuel ad viros Israel: Vadat unusquisque in civitatem suam* ». Recte *Ios.* complet sententiam: « *Opportune autem vos accersam, quando a Deo didicero, quem vobis regem designet* ».

Ter Dominus pronuntiat: « *Vocem eorum audi* », et ita decretum eligendi Saulis confirmat. Verum haec electio, ut ante dictum est, fuit dispensatio irae, fuit poena infidelitatis et pusillanimitatis populo inflata, quas culpas Deus in V. T. constanter assueverat severe punire. *Quare totum Saulis regnum, inde ab ipsa eius electione, sigillo insignitum erat reprobationis.* Ita *S. Aug.* (36, 600): « *Saul enim rex non ad permanentem electus a Domino, sed secundum populi cor durum et malum datus ad eorum correctionem, non ad utilitatem* ». Et *S. Cyprian.* (4, 393): « *Cum Samuel sacerdos a Iudaeorum populo ob senectutem contemneretur, exclamavit iratus Dominus et dixit: Non te spreverunt, sed me spreverunt. Et ut hoc ulcisceretur, excitavit eis Saul regem, qui eos iniuriis gravibus affligeret, et per omnes contumelias et poenas superbum populum calcaret et premeret, ut contemptus sacerdos de superbo populo ultione divina vindicaretur* ». Eam reprobationem ipsa regis ex Gabaa origo adumbrabat, qua civitate vix ulla inter Hebraeos foediore scelere fuisset deserata (Jud. 20). Adumbrabat origo ex tribu Beniamin, cui, post sceptrum Iudae promissum, regnum permanenter conferri nequaquam poterat. Seligebatur « *lupus rapax* » (Gen. 49, 27), qui gregem summi pastoris oblitum pasceret. Probatio quidem Saulem manebat 10, 8 praenuntiata; in qua cum defecisset, 13, 13 ei dixit Samuel: « *Quodsi non fecisses, iam nunc praeparasset Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum* ». Sed cum seligit Deus probationem, in qua defecturam eius virtutem, et quia defecturam praevidebat. Cave tamen, ne *regni* Saul reprobationem cum ipsius *Saul* aeterna reprobatione confundas, quam quidem insectam esse aliqui curiosius affirmant. Toto coelo duo haec distant. Saulem gratia manebat. Neque ita certo constat, ut suo loco videbimus, Saulem 13, 9 graviter peccasse, divina quippe prohibitio 10, 8 satis obscure exprimebatur; neque cum graviter peccasse, sequitur ex abiudicato illi regno, cum Dominus etiam praeter hominis culpam sua possit revocare beneficia.

2) Saulis unctio 1 Reg. 9, 1-10, 46.

Ans. — Promiserat Deus regem in poenam praesumptionis constituen-

dum : virum iam ipse ad Samuelem deducit. 9, 1-13 describitur Saulis origo atque adeundi Samuelis occasio. 9, 14-10, 8 narratur, quomodo propheta Saulem perquam honorifice exceptum, nullo adhibito teste, unxerit, ei tria quibus se vere regem a Deo constitutum esse plenus perspiceret, signa praeunntiaverit, simulque futuram indicaverit fidelitatis probationem. 10, 9-16 signa impleta demonstrantur.

Cap. IX v. 1 « *Et erat vir de Benjamin, nomine Cis, filius Abiel, filii Seror, filii Bechorath, filii Aphia, filii viri Lemini, fortis robore* ». Pater Cis 1 Par. 9, 33 vocatur « pater Gabaon », unde patet, eum fuisse in urbe Gabaon opulentum et quodammodo principem. Unica laus, quae tribuitur Cis, est *fortis robore* (*Vulg. Syr.*), *LXX* δυνατός. Expressio etiam (cf. Ruth 1, 2 et *Ges.*), sed non necessario, significat « pollens opibus » : cum 1 Par. 9, 36 sq. decem filii patris Cis recenseantur, licebit dubitare, singuline fuerint « pollentes opibus » ; tamen sensus expressionis h. l. certo definitur nequit. Seror, Bechorath, Aphia secus in s. scriptura non nominantur. *Filii viri Lemini*, i. e. Beniaminitae cuiusdam, cuius nomen ignoraretur : haud mirum, si post ingentem Beniaminitarum stragem Iud. 20 et 21 non iam singulorum genealogia perfecte sciretur.

Et erat vir de Benjamin — ita textus omnes. Tamen *Wellh.* censet, textum esse corruptum et prius scriptum fuisse « vir de Gabaa » vel simile quid. Rationibus ianitur his : quod modo eiusdem viri Beniaminitica origo iterum offeratur (*filii viri Lemini*) ; quod generatim soleant s. auctores habitaculum indicare notabiliorum personarum ; quod Saulis domicilium eo magis indicandum fuerit, quod secus locum ignoremus, unde eius iter tam accurate descriptum initium sumpserit. At voces *filii viri Lemini*, i. e. Beniaminitae (cf. 2 Reg. 20, 1 ; Est. 2, 5), non adiciuntur, ut Saulis Beniaminitica origo secundo offeratur, sed ut indicetur eum inter Beniaminitas fuisse ignobilis stirpis (cf. 9, 21), cuius non plus quam quinq. membrorum nomina memoriae fuerint prodita. Deinde non semper (cf. Iud. 3, 15) s. textus domicilium virorum exiniorum indicat, potuitque illud h. l. tanto facilius supprimi, quod cunctis in viro tam famoso fuerit notissimum, et brevi in s. textu nominandum.

Pater Cis 1 Par. 9, 35 dicitur Iehuel (kethib) vel Iehiel (keri), formae evidenter formae Abiel affines. 1 Reg. 14, 51 discimus, Cis habuisse fratrem Ner, cuius filius fuerit Abner ; Ner frater Cis, etiam recensetur 1 Par. 9, 36, et evidenter exiit ib. 8, 30, cum secus eius mentio v. 33 explicari non possit. 1 Par. 8, 33 et 9, 39 dicitur : « Ner autem genuit Cis, et Cis genuit Saul ». Una solutio est, ut duos Ner et duos Cis in genealogiam introducas, ita ut Iehiel vel Iehuel genuerit Cis et Ner, qui Ner per Abiel genuerit alterum par fratrum, Cis et Ner. Sed cum in Par. toties nomina propria sint alterata, planius cum *Bertheau* (*Die Bücher der Chronik, Leipzig 1854*) supponimus, primitivam 1 Par. 8, 33 ; 9, 39 lectionem hanc fuisse : « Et Ner genuit Abner, et Cis genuit Saul ». Alius solutionis meminit *Drus.* : « Reperi in Vairra Rabba, fundamentale nomen fuisse Abiel, quem Ner cognominarunt, eo quod succederet lucernas in ingressibus caliginosis ». En quomodo oriuntur traditiones rabbinicae ! —

v. 2 « *Et erat ei filius vocabulo Saul, electus et bonus ; et non erat*

vir de filiis Israel melior illo : ab humero et sursum eminebat super omnem populum ». Nomen Saul nomini Samuelis affine. Sed nota differentiam : Samuel « impetratus a Deo » appellatur 1, 20, Saul « impetratus », impetratus sc. populi impatientia. Non tamen sequitur, fuisse nomen impositum ab eventu, cum nomen Saul non fuerit infrequens, et speciatim primogenitis filiis convenientissimum. — Recte *Vulg. Syr. electus et bonus*, quod videtur esse ἐν δὲ ἁγίοις, et explicatur sequentibus, ut sit robur et proceritas sen, si melius placet, virilis pulchritudo. Perperam *Chald. iuvenis et pulcher* : nam Saul, qui iam tum haberet filium adultum, non poterat dici iuvenis. Urget *Keil*, Saulem fuisse « comparative » iuvenem, comparatione sc. patris Cis : at hac ratione etiam Noe, cum quingentorum esset annorum, iuvenis erat.

v. 3 « *Perierant autem asinae Cis, patris Saul* ». — *Hebr.* habet articulum, ergo omnes asinae eius (*Then.*) ; non videtur tam multas numerum habuisse — « *et dixit Cis ad Saul filium suum : Tolle tecum unum de pueris, et consurgens vade et quere asinos. Qui cum transissent per montem Ephraim* », v. 4 « *et per terram Salisa, et non invenissent, transierunt etiam per terram Salim, et non erant ; sed et per terram Lemini, et minime reppererunt* ». Saul certe profectus est de Gabaa, quae postea vocata est Gabaa Saulis, 10, 26 ; 11, 4 sq.

Quae fuerint terrae Salisa et Salim nescimus. Nomen habebant aut a possessore, aut a natura loci, aut ab alia aliqua re : temerarium est, ex similitudine cum quibusdam modernis nominibus quidquam concludere. — Terram Lemini iam *Chald. Syr.* intellexerunt terram tribus Benjamin, sine sufficienti ratione. Demus, « terram Lemini » reapse designare posse terram Beniamin, sicut « vir Lemini » virum Beniaminitam. Sed num nomen Benjamin post patriarcham nemo habuit ? Certe nomina Iuda vel Judas, Gad, Simeon, Levi, Ioseph, Manasses ab aliis quoque post patriarchas gesta sunt. Inter Simeonitas exstat vir Iamin Gen. 46, 11, cuius progenies Num. 26, 12 Lemini vocantur. In tribu Iuda 1 Par. 2, 27 habetur Iamin, inter levitas 2 Esdr. 8, 7 Iamin. Praeterea « terra Lemini » potuit designare campum australem, vel prae ceteris fertilem. Ergo nihil de situ horum locorum definiti potest.

v. 5 « *Cum autem venissent in terram Suph, dixit Saul ad puerum, qui erat cum eo : Veni et revertamur, ne forte dimiserit pater meus asinas, et sollicitus sit pro nobis* ». Terra Suph, in qua erat Rama, nomen videtur obtinuisse a Suph, Elcanae proavo, cf. 1, 1. — *Hebr.* : *ne forte desistat (mente) ab asinis*. Erat is ex v. 20 tertius ab amissis asinis dies, neque longe aberat ex v. 13 tempus coenae vespertinae. Quodsi ergo supponamus, Cis primo post amissas asinas mane Saulem misisse quaesitum, abfuerat hic iam domo amplius die eum dimidio. Poterat ea, quae supererat, dici parte, si recta via tenderet, domum repetere.

v. 6 « *Qui ait ei: Ecce vir Dei est in civitate hac, vir nobilis, omne, quod loquitur, sine ambiguitate venit. Nunc ergo eamus illuc, si forte indicet nobis de via nostra, propter quam venimus* ». *Vir Dei est in civitate hac* idem sonat, quod « habitat », ut iam sensit *Ios.* vocans civitatem Ramatham; puer a priori sciebat, ibi degere prophetam; propheta ibi habebat domum; civitas erat in terra Suph. Ceterum verba produnt, locum et prophetae personam et nomen Sauli fuisse ignota; secus puer dixisset: Ecce Samuel est in civitate hac. Cf. v. 18, ex quo patet, Saulem tum Samuelem prima vice vidisse. Ergo Rama et Gabaa erant satis longo intervallo separatae. — *Nobilis* seu honoratus dicitur Samuel *propter dignitatem prophetiae* (Syr.). v. 7 « *Dixitque Saul ad puerum suum: Ecce ibimus. Quid feremus ad virum Dei? Panis defecit in sistariis nostris, et sportulam non habemus, ut demus homini Dei, nec quidquam aliud* ».

v. 6 אשרהלנו עליה recte *Vulg.* *propter quam venimus*, non « super quam irimus, et adhuc imus » (*de Wette, Then., Kell.*). Si propheta tantum de hac altera via responsum dedisset, significans v. g. eam fuisse falsam, non esset satisfactum inquirentibus, qui viam asinarum nosse cupiebant. Cf. v. 8 « ut indicet nobis viam nostram ». — v. 7 pro *nec quidquam aliud* habet *Hebr.* *quid nobiscum*, ubi supplendum « est », ergo « quid habemus? » Eum esse sensum patet ex responso pueri, quod haberet, proferentis. *Syr.*, sicut *Vulg.*, interrogationem in affirmationem vertit: Nihil habemus. Minus exacte *Chald.*: *Quid nobis faciendum?* — חסרה *Chald.* derivavit a יצר, ergo id quod rectum, debitum est: *Syr.* a *itinerarium* (si tamen ea radix genuina sit), ergo *viaticum*; *Vulg.* indeterminate *sportulam*, i. e. donum. *Calm.*: « Ex universa scriptura constat, nunquam adiri consuevisse prophetas, quin ferrentur munera in obsequii et grati animi significationem. Vetuit Deus, ne quis se coram numine vacuis manibus sisteret; idem ferme a subdolis reges et principes exigebant: neque hodie pariter ab eo more cessatum est apud Syros; nemo enim amicus amicum sine munere invisit; idque si quis negligat, ille inofficiosus habetur et inurbans ». Cf. Num. 22, 7. 17; 3 Reg. 14, 1 sqq.

v. 8 « *Rursum puer respondit Sauli et ait: Ecce inventa est in manu mea quarta pars stateris argenti; demus homini Dei, ut indicet nobis viam nostram* ». Quarta sicli pars fere aequat septuaginta octo centesimos. v. 9 « *Olim in Israel sic loquebatur unusquisque vadens consulere Deum: Venite, et eamus ad videntem. Qui enim propheta dicitur hodie, vocabatur olim videns* ». Haec nota duo affirmantur, principalis unum, accessorium alterum. Principalis est popularium familiaritas, in suis quisque privatis difficultatibus videntem facile adiuturum, quod in posterioribus prophetis ita factum esse, non comperimus. Secundario docemur, vocem *videns* eo, quo nota scribebatur tempore, iam fuisse obsoletam; quae quidem vox v. 11 primum usu venit, sed concinnitatis ergo, quae de eius usu traduntur, adnectuntur priori

et principaliori notae, quae omnino huius loci est. Quod ignorans *Houb.* putavit verba post v. 11 esse transponenda.

Textus non affirmat, quod putabat *Cler.*, vocabulum *propheta* Samuelis tempore fuisse ignotum, sed solum vocabulum *videns* tum fuisse in usu, postea evasisse obsoletum. Usus vocis quod attinet, David 2 Reg. 15, 27, si tamen eius sermo de verbo ad verbum referatur, Sadocum *videntem* appellat. Samuel vocatur ראה 1 Par. 9, 22; 26, 28; 29, 29; נביא solum 2 Par. 35, 18. Hanani tempore Asae regis vocatur ראה 2 Par. 16, 7. 10, חזה 19, 2, נביא 3 Reg. 16, 7. Reliqui prophetae non nisi duas supremas appellationes nanciscuntur. Si ergo supponamus, auctores Reg. et Par. illos terminos ex regni fastis transumpsisse, licebit inferre, vocem ראה non ita diu post Asam regem in desuetudinem abiisse. Nam Is. 30, 10; 32, 3 eadem vox adhibetur ideo, quod ex antiquitate saporem quemdam poeticum derivet. — Liceat advertere, Saulem cum puero loqui de *viro Dei* (v. 6. 7. 8. 10), cum Ramathensibus (v. 11. 18) de *vidente*. Etiam propheta in Silo vaticinans 2, 27 vocabatur *vir Dei*. Ergo fortasse iam tum, qui prope Ramam dicebatur *videns*, apud tribus Benjamin et Ephraim idem dicebatur *vir Dei*. Qua dictionis discrepantia confirmatur, Ramam non fuisse sitam in tribu Benjamin aut Ephraim, sed in tribu Iuda.

Quis huius versus auctor sit, disputatur. Non utique Samuel, quo actate iam multum provecto ea, quae narrantur, locum habuere; nec ita verisimile est, eo quod superfuit, vitae eius tempore illum loquendi usum esse mutatum. *Beda* (91. 537) accedit sententiae quorundam, versum Esdrae attribuentium, neque serioris facile originis potuit esse additamentum, quod in omnes omnino transit versiones. Ex supra dictis auctor videtur fuisse Asa posterior. Potuit is esse unuslibet ex prophetis, in quorum scholis libri historici posteriores videntur fuisse assertati, quoad in canonem sunt recepti. Quae hypothesis ne inspirationi quidem versus officit, cum inspiratio non necessario debuerit restringi ad verba ipsius auctoris libri, sed potuerit extendi ad animadversiones aliquas a prophetis ante constitutum canonem adiectis. — Aliam explicationem tradunt *Then., Wellh., Clair* rati, versum esse glossam cuiusdam copistae, e margine manuscriptorum in textum translata, tempore utique perantico, cum ea in versionibus omnibus legatur. Ubi advertas, critice constare aliquas eiusmodi glossas in versiones authenticas penetrasse; ergo neque repugnare; eiusmodi aliquas iam a. C. n. in textum hebr. irrepsisse. Non enim defendi potest, Deum magis providisse integritati textus hebr. quam graeci aut versionum authenticarum, magisve a. C. n. quam aevo christiano.

v. 10 « *Et dixit Saul ad puerum suum: Optimus sermo tuus; veni, eamus. Et ierunt in civitatem, in qua erat vir Dei* ». Tota narratio suggerit, civitatem et nomen viri Dei fuisse Sauli ignota; ergo civitas non erat Rama Benjamin, quae minus horae itinere a Gabaa Saulis aberat.

v. 11 « *Cumque ascenderent clivum civitatis, invenerunt puellas egredi-*

entes ad hauriendam aquam, et dixerunt eis: Num hic est videns? Vox articulum habet, ergo sensus est: Num ille videns, qui hic habitare consuevit, nunc ipsum adest in civitate? Fons in valle erat; mulierum, maxime puellarum, erat haurire aquam, cf. Gen. 24, 41 sqq.; Ex. 2, 16; Io. 4, 7. Gaudet hic spiritualiter *Sacy*, confialium Portus Regii moderator, quod detur Christianis quandoque occurrere animabus sanctis, illis puellis praefiguratis, quae aquam divinae benedictionis pro tota Dei civitate haustum eant. v. 12 « *Quae respondentes dixerunt illis: Illic est, ecce ante te, festina nunc: hodie enim venit in civitatem, quia sacrificium est hodie populi in excelso* ». Ps. Hier.: « Sacrificium in h. l. prandium intelligitur », i. e. epulum sacrificale, quo vescebantur convivae victima aliqua, non diu ante mactata. Ita etiam *Ios*. Neque enim v. 13, quod Samueli et populo praestandum supererat, mera « vescendi » voce exprimeretur, si ipsa mactatio, actio longe nobilior, nondum habuisset locum. Ex v. 23 sequitur, mactationem ante prophetae profecionem, ex qua modo revertebatur, esse factam: nam Sauli propheta proposuit portionem lectissimam, ergo e victima excisam, neque certe carnis minus recentis, quam quae ceteris apponeretur. v. 24 eadem portio dicitur esse seposita, quo tempore populus « vocabatur »: una autem erat invitatio quum ad ipsum sacrificium, tum ad epulum sacrificale, cf. 16, 3, et haec ante sacrificium obtinuerat. Ergo hic de solo epulo sacrificali est sermo.

Improbat *Wellh.*, puellas loqui numero singulari, cum duobus viris dicantur respondere. At, licet interrogatio et responsio duobus esset profutura, interrogatio ex ore unius processerat, ideoque responsio etiam ad unum dirigi potuit. — Sed quare *festinare* iubent puellae? Ut ante epulum Samuel conveniatur, cf. v. 13. Ceterum ex narratione intellige, peregrinos semper fuisse invitatos, dum loci incolae non semper omnes invitabantur. — Urget *Wellh.*, Samuelem hic describi modo reduceem ex longinquo itinere, sed ex v. 23 patere, eum paulo ante coquum quaedam iussisse. Quam longinquum iter fuerit non indicatur; auctoritate narrare nobis debuit minute, quidquid prophetam inter et coquum locum habuerit? tota difficultas evanescit, si supponatur Samuel non ex longinquo itinere, sed ex illis Naioth in urbem advenisse, de quibus cap. 19 dicitur. — *בבה*, *Vulg. excelsum*, certissime collem seu montem significare patet ex Num. 22, 41 (cf. 23, 14, 27); 2 Reg. 1, 19, 25; Jer. 26, 18; Mich. 3, 12; Ez. 36, 2 (cf. totum caput). Qui vero loci si cum Num. 21, 28 variisque locis prophetarum conferantur, illicio patet, *בבה* non usurpari nisi aut sermone poetico, aut de collibus sacris. Est nomen constans eorum collium, in quibus sacrificia fiebant: cf. 3 Reg. 3, 4; 2 Par. 1, 3. Postiores reges constanter aut vituperantur aut laudantur, ob cultum *excelsorum* aut tolerantur aut abolitur. Is cultus quorsum fuerit licitus antiquitus, diximus in fine cap. 7. — Merito ex textu concludit *Clair*, in illo colle fuisse altare permanentem erectum, illud sc. quod Samuel

civitate sua Rama 7, 47 construxerat. Ergo ruit hypothesis *Keil*, cui fatetur interpretes fere omnes adversari, locum hunc, ubi primum convenerint Samuel et Saul, alium esse a Rama Samuelis.

v. 13 « *Ingredientes urbem statim invenietis eum, antequam ascendat excelsum ad vescendum. Neque enim comesturus est populus, donec ille veniat, quia ipse benedixit hostiae, et deinceps comedunt, qui vocati sunt. Nunc ergo conscendite, quia hodie* », i. e. nunc ipsum (cf. *Wellh.* ad 1, 7), « *reperietis eum* ». v. 14 « *Et ascenderunt in civitatem. Cunque illi ambularent in medio urbis, apparuit Samuel egrediens obviam eis, ut ascenderet in excelsum* ». Hic versantur in medio urbis, v. 18 adhuc sunt in medio portae. Unde *Houb.*, litera una textus hebr. mutata, v. 18 portae substituit urbem, dum *Then.*, *Wellh.* pro urbe h. l. scribunt portam. *Clair* putat, Saulem in media quidem urbe Samuelem conspexisse, dein reflexo itinere, nam Samuel obviam illi venerat, ad portam usque esse comitatum, ibique esse allocutum. Solutionem simplicissimam tradit *Calm.*, *בבה* quandoque idem esse, quod *ב*, cf. 3 Reg. 6, 19; 2 Esdr. 4, 22 (16); Gen. 9, 21; 18, 24; Is. 6, 3; Mich. 3, 3. Ergo h. l. Saul generatim asseritur fuisse in urbe, v. 18 accuratius in porta urbis. Verbebat iam *Vatabl.* « intra urbem ». — v. 13 « *Dominus autem revelaverat auriculam Samuelis ante unam diem, quam veniret Saul, dicens: »* v. 16 « *Hac ipsa hora, quae nunc est, eras mittam virum ad te de terra Benjamin, et unges eum duceem super populum meum Israel, et salvabit populum meum de manu Philistinorum, quia respexi populum meum* », — LXX Chald. afflictionem populi mei — « *venit enim clamor eorum ad me* ». v. 17 « *Cunque aspexisset Samuel Saulem, Dominus dixit ei: Ecce vir, quem dixeram tibi, iste dominabitur populo meo* ». Hi tres versus parenthesis quaedam sunt. *Revelare auriculam* de locutione-audibili dicitur, cf. Ruth. 4, 4; hic utique de ea, quae a solo Samuele audiri poterit.

v. 18 « *Accessit autem Saul ad Samuelem in medio portae, et ait: Indica, oro, mihi, ubi est domus videntis* ». Ergo nunquam antea viderat Samuelem Saul, quod fieri nequaquam potuit, si Samuel constanter in Rama Benjamin habitasset. Aliunde verba v. 16 « *virum de terra Benjamin* » suggerunt, Samuelem tum non in terra Benjamin moratum esse. v. 19 « *Et respondit Samuel Sauli dicens: Ego sum videns: ascende ante me in excelsum, ut comedatis mecum hodie* », tu et puer tuus, « *et dimittam te mane; et omnia, quae sunt in corde tuo, indicabo tibi* ». Honoris causa eum, qui a Deo electus esset rex, praecedere iubet (*Then.*). Vox *mane* ad verbum *dimittam* pertinet, non necessario etiam ad verbum *indicabo*. Ergo primum solvendum promittitur dubium de

asinis, quod illico v. 20 solvit; dein dubium, quod brevi in animo Saulis debebat exurgere, genuinane esset sua vocatio, quod dubium solvit variis 10, 2 sqq. praenuntiatis signis. Hic vero ponit generalem propheticae suae scientiae assertionem, ut Sauli reverentiam ingerat et fiduciam. v. 20 « *Et de asinis, quas nudius tertius perdidisti, ne sollicitus sis, quia inventae sunt* ». Assertionem illico confirmat argumento propheticae suae scientiae, ostendens se nosse, cuius negotii causa Saul advenit. Simul sopit sollicitudinem omnem, ne, Saule apud ipsum morante, mali quidquam accidat asinis; magnamque sui parit existimationem, qua opus habet in re regni manifestanda Sauli. « *Et cuius erunt optima quaeque Israel? nonne tibi et omni domui patris tui?* » Quare sollicitudine de pauculis asinis angaris, cum non haec solum, sed omnia desiderabilia Israel (Hebr.) te expectent? Magis magisque compescit propheta sollicitudinem rerum minimarum, dirigens attentionem ad sublimiora. Intellexit utique Saul, sibi grande quiddam praesagiri; unde v. 21 « *Respondens autem Saul, ait: Numquid non filius Iemini ego sum, de minima tribu Israel? et cognatio mea novissima inter omnes familias de tribu Benjamin? Quare ergo locutus es mihi sermonem huiuscemodi?* » Minima dicitur tribus Benjamin, quod non ita diu antecede Iud. 20 sq. narrata fuerit vix non extincta. Ex responso patet, Saulem omnino intellexisse agi de regno. Quaestioni non respondet Samuel, priorem assertionem mox in convivio factis confirmaturus, simul Sauli tribuens tempus ad animum ad res magnas parandum.

בִּקְטָנֵי שִׁבְטֵי, verbotenus ex parvis tribuum (Chald.). Sed videtur בִּקְטָנֵי esse obsoleta quaedam forma stat. constr. sing., ergo de minima tribuum (Syr.); vel, cum ipsum שבטו possit esse talis stat. constr. (cf. Iud. 20, 12), talisque certissime sit, ubi secundo in nostro versu recurrit, retineri potest versio *Vulg. de minima tribu*.

v. 22 « *Assumens itaque Samuel Saulem et quorum eius, introduxit eos in triclinium, et dedit eis locum in capite eorum, qui fuerant invitati. Erant enim quasi triginta viri* ». Triclinium et ipsum in « *excelsio* » situm erat, cf. v. 13. 19. 23. Sauli primus locus dabatur, certe non ideo tantum, quod hospes esset aliunde adventitius, sed simul ob eminentiam illi v. 20 praenuntiatam; item puero non ideo solum, quod hospes esset, sed quod potior ceteris esset ille, qui famularetur viro, cuius essent « *optima quaeque Israel* ». v. 23 « *Dixitque Samuel coquo: Da portionem, quam dedi tibi, et praecepi, ut reponeres seorsum apud te* ». v. 24 « *Levavit autem coquus armum, et posuit ante Saul* ».

Vulg. LXX armum, sed Hebr. Syr. *armum et id, quod super eum erat*, quod explicat Chald. *cozam et femur*, i. e. totum crus; mira tamen esset circumlocutio. Alii qui veteres, citati a Malv., « *armum cum eo, quod proxime illi adhaerebat* ». At utrum

id fuerit iusculum (Haur. ?), an adeps (Clair), aut aliud quid; utrum armus fuerit dexter vel sinister, ex textu emungere non valeamus, cum sacrificia excelsorum facta sint praeter legem mosaicam, ideoque fortasse eius legis rituali non subiacuerint. Notamus silentio premere emendationem *Houb.* reapse obviam, licet nullo textu confirmatam, legendis אֵלֶיהָ pro אֵלָיו, quo significatur pinguis cauda ovium, luculentum, ut initiati norant, edulium.

« *Dixitque Samuel: Ecce quod remansit, pone ante te et comede, quia de industria* » — Hebr. Chald. Syr. habent pro statuto tempore, cf. v. 16, — « *servatum est tibi, quando populum vocavi. Et comedit Saul cum Samuele in die illa* ». — v. 23 « *Et descenderunt de excelsio in oppidum*, » ubi domus erat prophetae, (« *et locutus est cum Saule in solario* ») stravitque Saul in solario, et dormivit. LXX legebant, et quidem recte: *וידבר עם שאול על הגג ושכבו* et straverunt Sauli in solario, et dormivit; Hebr. Chald. Syr.: *וידבר עם שאול על הגג ושכבו* et locutus est cum Saul in solario, et mature surrexerunt. Sed quid locuti sunt? Quare surgendi fit mentio, cum eorum somnus taceatur? In *Vulg.* utramque lectionem commixtam habes, cf. *Verc.* — v. 26 « *Cumque mane surrexissent et iam elucesceret, vocavit Samuel Saulem in solarium* », — Hebr. in solarium, vocans se. vocem dirigebat in solarium (*Houb.*) — « *dicens: Surge, et dimittam te* », te abscedentem honoris gratia non nihil comitabor, quem sensum verbum etiam habet Gen. 18, 16; 31, 27. « *Et surrexit Saul, egressisque sunt ambo, ipse videlicet et Samuel* ». v. 27 « *Cumque descenderent in extrema parte civitatis, Samuel dixit ad Saul: Dic puero, ut antecedit nos et transeat; tu autem subsiste paulisper, ut indicem tibi verbum Domini* ».

Cap. X v. 1 « *Tulit autem Samuel lenticulam olei, et effudit super caput eius, et deosculatus est eum, et ait: Ecce unxit te Dominus super haereditatem suam in principem (et liberabis populum suum de manibus inimicorum eius, qui in circuitu eius sunt. Et hoc tibi signum, quia unxit te Deus in principem)* ». Altera versus pars tollenda videtur, quae in solis LXX habebatur, inde in *Vulg.* irrepsit. « *At quis dixerit, undenam illud additamentum hauserint graeci? Houb. autumat olim in hebr. codicibus exstitisse; at multo nobis verisimilius videtur, ab ipsis graecis scriptoribus, ut alia huius generis non pauca, adiectum fuisse* » (*Verc.*). Genuinum contendit *Then.*, debuisse Samuelem clarius quid sui consilii esset, Sauli manifestare. Fecerit sane, at verbis a s. auctore non recitatis; verbis enim, quae uncinis inclusimus, vix quidquam Saul edocetur. Ceterum (cf. v. 6. 7) videtur Samuel Saulis instructionem pro maiori parte divinae inspirationi permisisse.

Deosculantur aequales aut propinqui: rex iudicis aequalis aut superior, prophetae propinquus est. — *Haereditas* seu possessio Domini appellatur Israel

duobus imprimis locis maxime solemnibus, in explicatione legis per Moysen facta Deut. 9, 26, 29, et in ultima eius oratione Deut. 33, 8 sq. Israel est haereditas et possessio Domini, quam prae ceteris gentibus omnibus sibi appropriavit, quam « custodivit quasi pupillam oculi sui »; nemo eius legitimus princeps esse potest, quem non ipse ad hoc magis minusve directe vocaverit. — De unctione regia disserunt *Abul.*, et post eum *Sanct.*, *Calm.* alique. Apud gentes Palaestinae affines vigiuisse videtur mos unctionis regiae, ut conicitur ex Hazaelis, regis Syriae, exemplo 3 Reg. 19, 15. Etiam Iud. 9, 8, quo tempore Israelitae regibus adhuc carebant, describitur (*Hebr.*) regis institutio unctionis voce: « Ierunt ligna, ut ungerent super se regem ». Ungebantur certe reges Iuda, uti loas 4 Reg. 11, 12, Ioachaz 23, 30, etiam Absalom 2 Reg. 19, 10. E regibus Israel legitur unctus a propheta Iehu 3 Reg. 19, 16, plures alii a prophetis sane non sunt uncti, fortasse adulterium unctionem receperunt a sacerdotibus excelsorum. Unctio fiebat effusione olei in caput (h. l.), quod erat oleum sanctum (Ps. 88, 21), de tabernaculo petium 3 Reg. 1, 39.

Ad sequentia *Sanct.*: « Expediebat maxime, ut Saul sibi persuaderet, unctionem illam non esse ab homine, sed divinam ibi quoque auctoritatem intercessisse. Atque ideo *signa* illi dat certa, quae nemo nisi illustratus a Domino nosse potuisset ». v. 2 « *Cum abieris hodie a me, invenies duos viros iuxta sepulchrum Rachel, in finibus Benjamin, in meridie* ». Illud sepulchrum haud longe abest a Bethlehem, in finibus Benjamin, i. e. prope fines Benjamin, nam hunc quoque sensum praepositio 2 habet, et locus Sauli describitur per illud, quod ipse prae ceteris norat, suae tribus fines. — De sepulchro Rachel acriter disputabatur, sed iam interpretes magis magisque revertuntur ad locum prope Bethlehem, cui tota adstipulatur traditio. Gen. 35, 19: « Mortua est ergo Rachel, et sepulta est in via, quae ducit (a Bethel) Ephratham, haec est Bethlehem ». Cf. 48, 7, unde clarius patet, prope Bethlehem esse sepulchrum. Obicitur Ier. 31, 43: « Vox in excelso (LXX et Matth. 2, 18: in Rama) audita est lamentationis, luctus et fletus Rachel »; ergo, inquit, Rachel prope Ramam Benjamin sepulta erat. Sed Rachelis lamentatio non e sepulchro resonat, sed ex loco, in quo ipsa praesens adest posteris iamiam in exilium deducendis: cf. *A. Scholz* in Ieremiam, et *P. Schanz* in Matthaeum. Insuper vox hebr. cum *Vulg.* verti potest « in excelso », ut Rachel supponatur de colle quodam filiorum miseriam contemplant, vel ut eius lamentatio intelligatur exaudiri a Deo in excelso montis Sion, cf. Ier. 31, 42. Certe, quod Matth. textum applicaverit caedi innocentium in Bethlehem factae, indicat intimiorem aliquem inter Rachel et Bethlehemitas existuisse nexum, qui alius esse non potest a situ sepulchri. Multum quidem eos hoc sepulchrum incommodat, qui Ramam Samuelis tribui Benjamin adseribunt, quos infra expediemus. —

בעלצור *Chald. Syr.* nomen proprium interpretati sunt, sed mirum est sepulchrum Rachel describi per locum secus penitus ignotum Zelzach. Verius *Vulg. LXX* intellexerunt nomen appellativum; et *LXX* quidem videtur legisse pluralem, quid vero *Vulg.* legerit (*in meridie*), non liquet. Sed licet non valeamus lectionem restituere, possumus tamen sensum satis accurata coniectura definire. Samuel, in singulis signis describendis, indicat non solum regionem, sed ipsum veluti punctum, quo sint eventura: « ad quercum Thabor », « ubi est statio Philistinorum ». Ergo h. l. simile quid exspectare fas est, non nomen proprium alicuius urbis, sed singulare aliquod obiectum, arborem, rupem, vel huiusmodi quid.

« *Dicentque tibi: Inventae sunt asinae, ad quas iteras perquirendas; et intermissis pater tuus asinis sollicitus est pro vobis, et dicit: Quid faciam de filio meo?* » i. e. quoad filium meum, ad eum recuperandum. Hoc primum signum aptissimum erat, quod confirmaret Samuelis assertionem 9, 20, asinas esse repertas, et consequenter ipsam prophetiae auctoritatem. v. 3 « *Cunq̄ue abieris inde, et ultra transieris, et veneris ad quercum Thabor* », — arborem, uti videtur, notissimam, secus aliqua loci descriptio adderetur — « *invenient te ibi tres viri ascendentes ad Deum in Bethel, unus portans tres hircos, et alius tres tortas panis, et alius portans lagenam vini* ». Ascendebant sacrificii causa, quod patet ex iis, quas ferebant, oblationibus. v. 4 « *Cunq̄ue te salutaverint, dabunt tibi duos panes, et accipies de manu eorum* ». *Hebr.* *Cunq̄ue inquisierint apud te de pace*, formula salutandi usitata, cf. 16, 4 sq.; 3 Reg. 2, 13; 4 Reg. 9, 17 sqq. Sicut rex participat unctionem, antehac sacerdotibus rebusque sacris reservatam, ita pars oblationum Deo dicandarum nunc illi cedit. Hoc alterum signum aptissimum erat, quod confirmaret Samuelis assertionem, Saulem a Deo regem esse electum. v. 5 « *Post haec venies in collem Dei, ubi est statio Philistinorum* ». Collis hic Dei seu Gabaa Dei re videtur coincidere cum Gabaa, Saulis domicilio, quae postea vocabatur Gabaa Saulis (11, 4; 2 Reg. 21, 6; Is. 10, 29); nam ibi terminatur Saulis iter, ibi notissimus est omnibus v. 11. Nolim tamen cum *Keil* asserere, antiquius urbis nomen « Gabaa Dei » fuisse, postea mutatum in « Gabaa Saulis ». Sed « Gabaa Dei » seu « collis Dei » erat locus sacer, proxime extra Gabaa situs: excelsa enim videntur extra urbes fuisse sita (*Then.*), cf. 2 Reg. 21, 9. — Versiones pro *לְבָיִת* legebant *לְבָיִת*; sed varie verterunt. *Vulg.* *statio* seu praesidium, *Chald. dux*, *Syr.* aliquid erectum, *LXX* *ἀνεστρατα*, *Arabs* *columna*. Significatio praesidium nullo textu firmari potest, ad 3 Reg. 4, 19 et 2 Par. 8, 10 misere discordant versiones. Certe non intelligitur h. l. praesidium, locus enim describitur in latere seu ad radicem collis, atque in ipso civitatis

ingressu situs : at Philisthaei sane collocassent praesidium aut in vertice collis, aut intra urbem. 2 Reg. 8, 6 utique intelligitur *dux* seu praefectus, aliquis sc. qui est *constitutus*, et in eundem sensum facile cedit 3 Reg. 4, 19. Sed h. l., ut omnes praeter Chald. perspexere, describitur locus non ex persona aliqua, quae facile istinc alio poterat secedere, sed ex re aliqua fixa permanenti. Adde, descriptionem hic loci adhiberi, non ut Saul doceatur, ubi sit Gabaa eiusque sanctuarium, sed ut ipsum quodammodo punctum discat, ubi sibi occursuri sint prophetae : tale punctum per *ducem* describi non poterat. Unde, sensum *LXX Syr. Arab.* secuti, qui ex Gen. 19, 26 certe stabiliunt, vertendum censemus *cippus* seu *monumentum*. Sed quodnam hoc monumentum est ? *Then.* cogitat de monumento a Philisthaeis in testimonium victoriae aliquando erecto ; melius fortasse intelligitur monumentum funebre, cum *Fürst* ex *Steph. Byz.* affirmet, 222 apud Phoenices eum sensum habuisse.

« *Et cum ingressus fueris ibi urbem* », — *Hebr.* in ipso tuo in urbem ingressu ; videtur monumentum in ipso urbis aditu fuisse erectum — « *obvium habebis gregem prophetarum descendentium de excelso, et ante eos psalterium et tympanum et tibiam et citharam, ipsosque prophetantes* ». Aliud praeter centrum religiosum et politicum, templum et regnum (Deut. 17), Deus promiserat permanens institutum Deut. 18, 9 sqq. *prophetarum*, oppositum ariolis et divinis gentium. Haec quoque instituto plenius quam antea evolviendo adlaboraverat Samuel inde a Heli morte, et quam praeclaro effectu ! In diebus Heli 3, 1 fuerat sermo propheticus rarus ; sed iamiam collegerat Samuel integras familias prophetarum, quae ipsum patrem et magistrum 19, 20 agnoscebant. Unam offendimus h. l. prope Gabaa, alteram ab illa sane diversam 19, 20 prope Ramam, ubi locum quemdam Natioth, fortasse coenobii instar, 4 Reg. 6, 1 sq., incolabant. Prophetabant omnes et propheticam inspirationem etiam in alios, qui adessent, non prophetas transfundebant. Eorum prophetia non est ad solum futurorum praesagium restringenda. — De vi musicos ad disponendam animam ad recipiendum influxum divinum, vel declinandum sinistrum influxum, cf. 4 Reg. 3, 15 ; 1 Reg. 16, 23.

Excelsa videntur fuisse in pluribus locis, praeter quatuor 7, 16 sq. enumerata ; nisi forte de excelso Maspha reduces intelligantur hi prophetae. Ubi *Vulg.* *gregem* ; *LXX* habet *χορὴς*, *Hebr. Syr.* *funis*, quo videntur homines processione quadam incedentes designari, dum *אגרה fasciculus* 2 Reg. 2, 25 densam potius hominum turmam indicat. De instrumentis musicis dicemus ad 2 Reg. 6, 5.

v. 6 « *Et insiliet in te spiritus Domini, et prophetabis cum eis, et mutaberis in virum alium* », uti patet, permansione spiritus insilientis.

Hoc tertio signo intime fiet conscius Saul divinae suae in regnum electionis ; eodem simul et unctio a Samuele collata absolvitur, eiusque significatio declaratur, ut significet communicationem divini spiritus, qui spiritus est sapientiae (cf. 3 Reg. 3), ad finem regii officii apte et digne implendi. v. 7 « *Quando ergo venerint signa haec omnia tibi, fac quaecunque invenerit manus tua* », quaecunque « indicaveris faciendi » (*Sa*), age proprio instinctu ; quam eandem expressionem *Vulg. Ind.* 9, 33 vertit « *fac ei quod poteris* » ; « *quia Dominus tecum est* » speciali assistentia tam in deliberando quam in agendo. « Ex hisce signis intellige certissimo, te esse regem a Deo electum, et facultatem regiam adeptum cum ope Dei tibi assistente, ut possis perficere quae velis, quaecunque in regimine agenda tibi occurrant. Regaliter ergo age et pugna intrepide pro populo Dei et tuo » (*Lap.*).

v. 8 « *Et descendes ante me in Galgala, ego quippe descendam ad te, ut offeras oblationem, et immoles victimas pacificas. Septem diebus expectabis, donec veniam ad te, et ostendam tibi quid facias* ». Verba *ego quippe descendam ad te* recte parentesi includit nostra *Vulg.* Verbum *et descendes* non est iungendum cum imperativo *fac*, quasi *ubeatur* Saul descendere, sed cum futuro *erit* (*Hebr.* v. 7) : *praenuntiatur* siquidem Sauli fore, ut, dum facturus sit, quod invenerit manus eius, angustiis pressus (cf. 13, 6 sq.) inducatur ad descendendum in Galgala, sine Samuele. Textum ita concepi posse, iam intellexit *Sanct.* : « *aut praedicit aut monet* ». Hoc tempus tanquam omnino summi in regno Saul momenti effertur, quo sit eam regni administrandi institutionem a propheta accepturus, quae nondum nunc ei datur ; tempus probationis, quo de regno eius familiae perenniter conferendo 13, 13 decerneretur.

Hinc facile postea intellexit Saul, haec non esse dicta de descensu Galgalam 14, 13, quando innovandi regni causa eo cum Samuele perrexit : nulla enim tum fuit Samuelis expectandi occasio. Neque peccavit Saul, iter Galgalam differens, quia non fuerat iussus eo ire, sed solum, si in quibusdam adiunctis eo veniret, quasdam condiciones implere. — *Keil* ita construit : « Si descendis in Galgala etc, septem diebus expectabis » ; constructio possibilis, sed durior, quaeque fere recidit in alteram *Seb. Schmid* : « Quoties descendes in Galgala etc », seu quorundam veterum putantium, Sauli hic generaliter mandari, ut in difficultatibus quibusvis Galgalam descenderet. — Intelligitur autem Galgala eadem, ubi indicabat Samuel 7, 16, ubi innovatur regnum 14, 13, locus, ad quem « descenditur » de Rama vel Gabaa 10, 8 et de Machmas 13, 12, a quo « ascenditur » in Gabaa 13, 15. Hic locus non est Djildjilia in monte Ephraim prope Bethel sita, sed Galgala inter Ierichuntem et Iordanem.

v. 9 « *Itaque, cum avertisset humerum suum, ut abiret a Samuele, immutavit ei Deus cor aliud, et venerunt omnia signa haec in die illa* ».

Totus effectus secutus unica sententia exprimitur. Idem est *cor aliud*, quod v. 6 *vir alius*. Sola tertii signi impletio accuratius describitur, quia illo signo Saul publice conspicuus factus est, simulque altioris prudentiae documentum edidit, acta premens silentio (*Clair*). v. 10 « *Veneruntque ad praedictum collem, et ecce cum eis prophetae obviis ei, et insiluit super eum spiritus Domini, et prophetavit in medio eorum* ». v. 11 « *Videntes autem omnes, qui noverant eum heri et nudius tertius, quod esset cum prophetis et prophetaret, dixerunt ad invicem: Quoniam res accidit filio Cis? Num et Saul inter prophetas?* » Verba aliquid de decoris habere, v. 12 docet; sed quaeritur, in cuius dedecus vergant. Prophetarum, inquit *Wellh.*; idem quippe sonant atque: Quomodo vir tam sensatus, Saul, eo devenit, ut isti prophetarum gregi iungeretur? Saulis, inquit *Bunsen* (apud *Wellh.*); ut sensus sit fere hic: quomodo fieri potuit, ut vir tam stupidus, Saul, inclytae prophetarum familiae adscisceretur? Respondeas, carpi una Cis et Saul, ut ex. v. sq. patet. Stomachabantur sc., qui adstant, Beniaminitae, unum e « cognatione novissima inter omnes cognationes tribus Benjamin » (9, 21) prophetiae charismate esse insignitum.

Ergo non est necesse, cum *Sanct.* coniectare, Cis fuisse « hominem rusticum, incultum et longe alienum ab omni ingenua atque urbana disciplina ». Quem vicissim *Is.* sibi depingit « honesto loco natum cultisque moribus ».

v. 12 « *Responditque alius ad alteram, dicens: et quis pater eorum?* » *Hebr.* *Chald.* *Syr.* Et respondit vir inde, ergo sane inde i. e. ex Gabaa oriuntus; sed probabilior est lectio *LXX*, *יהוה* pro *יהוה*, ergo *Et respondit aliquis vir ex ipsis*, i. e. de populo (cf. 14, 28). *LXX Syr.* deinde inducunt hunc virum interrogantem *Et quis est pater eius*, sc. Saulis? quis est Cis, ut filius eius inter prophetas recipiatur? Quae interrogatio repetit, quod iam v. 11 dictum fuerat. Multo praegnantius *Hebr.* *Vulg.* *Chald.* *Et quis est pater eorum*, sc. reliquorum prophetarum? Omnibus admirationem exprimentibus, quod filius Cis inter prophetas versetur, unus de turba alta voce interrogat: Et quis est pater reliquorum prophetarum? Num ipsi iure haereditatis prophetiae charisma nati sunt, an gratis illud a Deo acceperunt? Et si ita, quid obest, quominus idem charisma filio etiam Cis tribuatur? (*Mar.*, *Menoch.*, *Lap.*). Minus obvia est, tamen fere in idem recidit explanatio *Greg.*: pater prophetarum est Deus, « prophetae non ex carnali progenie, sed ex coelesti origine censebantur ». « *Propterea versum est in proverbium: Num et Saul inter prophetas?* » Ita sane dicebatur, quando quis insuetum prorsus vitae genus seu occupationem suscipiebat. His docemur, cur s. auctor, missis duobus prioribus signis, tertii signi adimpletionem pluribus nar-

ret. Volebat eius proverbii meminisse, quod vivens exstabat impleti signi monumentum; volebat titulum inculcare elevationis Saul, gratium Dei electionem. Apposite hic *Greg.* in comparationem adducit Iudaeorum admirationem, quando Saulus e persecutore in apostolum fuit mutatus Act. 9, 24.

v. 13 « *Cessavit autem prophetare, et venit ad excelsum* ». Prophetas offendit v. 3 de excelso « descendentes », ergo ab illis eum oportuit secedere, ut ipse excelsum orationis gratia conscenderet; ubi ab illis discessit, cessavit influxus propheticus. v. 14 « *Dixitque patris Saul ad eum et ad puerum eius: Quo abistis?* » Secundum haec videtur fuisse eo tempore aliquod festum in excelso, ubi Saul patrum, i. e. *patris fratrem* (*Chald.*), et cognatos invenerit, qui curiositate acti interrogationibus indulerint. Potest tamen res etiam aliter concipi, ut non de singulari aliquo facto, quod in excelso obigerit, sed de responso iterum iterumque a Saule dato agatur.

וַיִּן non solum significat patrum, sed cognatos generatim, gallice: « un cousin, un compère ». Puto vocem hic adhiberi, quo sensu saepe adhibetur *וְיָא*: ut, quoties cognatorum aliquis eiusmodi quaestiones proferret, toties Saul idem prudens responsum daret. Suspiciantur cognati aliquem inter Saulis ad Samuel iter et subsecutam inspirationem nexum; animadvertent, Saule mutatum esse « in virum alium »; fortasse post aliquot dies innotuit honor a Saule Sauli in convivio tributus. Unde vividissime excitata est curiositas cognatorum, idque tanto magis, quod illi essent ex « cognatione novissima » in Israel. — Considera Saulis h. l. eum Salvatore similitudinem. Hic duodennis in medio doctorum assurgit, notitiam atrahit, deus se abscondit usque ad tempus suscipiendi publici magisterii: ille prophetis iungitur, admirationem generat, inde modeste delitescit, donec coram populo eligatur rex.

« *Qui responderunt: Quaerere asinas; quas cum non reperissemus, venimus ad Samuelem* ». v. 13 « *Et dixit ei patris suus: Indica mihi, quid dixerit tibi Samuel* ». v. 16 « *Et ait Saul ad patrum suum: Indicavit nobis, quia inventae essent asinae. De sermone autem regni non indicavit ei, quem locutus fuerat ei Samuel* ».

Verum, priusquam ad alia transeamus, solvenda tandem nos manet quaestio, cur *Rama Samuelis tribui Iudae attribuiamus, non Beniamin*. Et primum quidem omnino excludendam censem sententiam, a *Clair* nuperrime resuscitam, secundum quam Rama eadem fere esset, quae Diospolis vel Lydda dicebatur. Haec sententia conditionem reipublicae hebraicae aevo Samuelis penitus ignorat. Obtinebant tunc Philisthaei omnem planitiem, quae secus mare protenditur, Iudaeis in montana repulsis. Non potest iudici Israel sedes assignari ante ipsas portas urbis

munitae Philisthaeorum, Accaron. Quodsi igitur Diopolis eadem sit, quae Arimathaea, ut vult *Euseb.*, dicendum potius erit aliam esse Arimathaeam a Rama Samuelis.

Iam contra Ramam Beniamin hae faciunt rationes.

1) Exigua inter Ramam Beniamin et Gabaam Saulis est distantia, et enim er-Ram et Tulel-el-Ful ne horae quidem itinere distant. Idem confirmat Iud. 19, 42 sq. : « Transibo usque Gabaa et, cum illuc pervenero manebimus in ea, aut certe in urbe Rama ». Confirmat itinerarium Is. 40, 28 sqq. descriptum. Iam, uti vidimus, Saul nobis describitur omnino ignarus personae Samuelis, quem nunquam antea viderit, cf. 9, 48. Estne possibile, Saulem degentem in Gabaa, unde Rama oculis cerni poterat, nunquam tot annis eam urbem adisse, nunquam vidisse prophetam, ad quem undique Iudaei confluebant?

2) Iter Saulis a Gabaa ad Samuelem non ita accurate assequi possumus, quod ille videatur esse progressus quasi in incertum, vagantes secutus asinas, et quod insuper terram Salisa, Salim et Lemini 9, 4 ignoremus. Sed aliud est de Saulis reditu. Recta, ut ex contextu eorum patet, quae 9, 5 et 10, 2 de sollicitudine patris Cis dicuntur, Rama rediens Gabaam transit Saul prope sepulchrum Rachel, quod 10, 2 prope Bethlehem collocandum ostendimus. Ergo Rama, unde profectus erat Saul, erat in tribu Iuda, longius etiam quam Bethlehem a finibus Beniamin remota.

Hinc etiam novissimum opus chartographicum : Map of Western Palestine by C. R. Conder and H. H. Kitchener, reduced from the one inch map, London 1881, in folio additio, Ramam Samuelis ei, quem nos defendimus, loco in tribu Iuda adscribit.

3) Saulis publica electio 1 Reg. 10, 47-27.

Arg. — Conventu populi a Samuele Masphem coacto sorte eligitur Saul, quem plures regem salutant, alii despiciunt.

v. 17 « *Et convocavit Samuel populum ad Dominum in Maspha* », locum utique convenientissime electum, ubi recens ostenderat Dominus, quam gloriose ipse populum suum, licet rege careret, posset salvare; v. 18 « *et ait ad filios Israel Haec dicit Dominus Deus Israel : Ego eduxi Israel de Aegypto, et erui vos de manu Aegyptiorum, et de manu omnium regum, qui affligebant vos* ». Reges devictos recenset, populo regem exposcente (*Clair*). Formula *Ego eduxi vos de Aegypto* sollemnis est Deo, quando agitur de eius auctoritate et praeceptis inculcandis, et saepe iungitur formulis « ut essem vester Deus », « mei enim servi sunt », « ut haberet populum haereditarium » (cf. Deut. 4, 20, et supra v. 4). Habes eam formulam initio decalogi Ex. 20, 2; Deut. 5, 6; in promul-

gatione aliorum mandatorum Ex. 20, 46, Lev. 11, 45; 19, 36; 22, 32 sq.; 23, 38, 42; 26, 12 sq.; Num. 13, 41; in ultima oratione Iosue 24, 6, 17; in oratione angeli Iud. 2, 4 et prophetae 6, 8 sqq. Porro factum eductionis ex Aegypto efferri consuevit, quando Deus de infidelitate populi conqueritur, uti h. l. et 8, 8. v. 19 « *Vos autem hodie proiecistis Deum vestrum, qui solus* » — ita recte *Vulg.* vertit *Hebr.* ipse — « *salvavit vos de universis malis et tribulationibus vestris, et dixistis : Nequaquam, sed regem constituere super nos* ». Pro *nequaquam* *kethib* habet *וְיִפְסִי*, et consonat accentus, vocem trahens ad priora. Sane phrasim eadem est cum altera 8, 19, et aliunde *וְיִפְסִי* et *וְיִפְסִי* saepissime permutantur, ergo standum lectioni versionum et *keri*. — Huc usque Samuel statum quaestionis egregie exposuerat; iam voce *Nunc ergo* proponit divinum decretum : Habebitis, quod petistis, et quidem in poenam stultae petitionis habebitis. « *Nunc ergo state coram Domino per tribus vestras et per familias* ». v. 20 « *Et applicuit Samuel omnes tribus Israel, et cecidit sors tribus Beniamin* », *Hebr.* et *deprehensa est tribus Beniamin*. v. 21 « *Et applicuit tribum Beniamin et cognationes eius, et cecidit cognatio Meiri* », — *Hebr.* *fussit accedere tribum Beniamin secundum cognationes eius* — « *et pervenit usque ad Saul, filium Cis. Quaesierunt ergo eum, et non est inventus* ».

Modus electionis graphice describitur. Ex Ios. 7, 14 novimus, singulas tribus fuisse divisas in cognationes (*בְּשִׁפְתָּהָ*), cognationes in domos (*בֵּית*), domus tandem individuus constabant; ex Iud. 6, 13; Num. 4, 16 novimus, nostrum *אֹרֶךְ* idem esse quod *בְּשִׁפְתָּהָ*. Accedendum igitur erat *coram Domino*, ante illud sane altare 7, 9, cuius sacrificio placatus Dominus se regem et salvatorem contra Philisthaeos tam praecclare exhibuerat. Sortium usus non infrequens erat apud Iudaeos ad divinum oraculum obtinendum. Sorte caper emissarius eligebatur Lev. 16, 8; sorte terra sancta divisa est Num. 26, 53 sq.; 33, 54; sorte detectus est scelestus Achan Ios. 7, 14 sqq.; sorte Saul reum Ionathan demonstravit 1 Reg. 14, 38 sqq.; sorte ministeria templi divisa sunt 1 Par. 24, 5 sqq.; 23, 13 sqq., et habitacula post exilium 2 Esdr. 41, 1; sorte S. Matthias electus est apostolus Act. 1, 26. Ex 1 Reg. 14, 36 sqq. elucet, sortium oraculum non fuisse situm in consulendo Urim et Thummim, quod putavit *Munst.* *Accedebant* igitur tribus, familiae, personae, et quidem plures simul, cf. 1 Reg. 14, 40, *iaciebat calculus* (*אֶבֶן*), quem tesseram fuisse minime dubitandum est. Qui non *deprehenderetur*, ille *exibat* 1 Reg. 14, 41. Si quis abesset, v. g. Saul, alius eius nomine prostabat, dum mittebantur sortes.

v. 22 « *Et consulerunt post haec Dominum, utrumnam venturus esset illuc.* »